י. ל. גערשט ● רעפלעקסעז*)

זעלבסט-קריטיק, בעזונדערס אין בעצוג צו אונזער יונג-שרייבעריי, איז ביי אונז כמעט אַ זעלטענע ערשיינונג. מ'האָט פשוט אָפט מורא דערפאַר ווי פאַר עפּעס שרעקליכעס, גלייך ווי דער בעסטער קאָלעקטיוו וואָלט זיך געקענט בעפרייען פון יעדען וואָסער ס'איז מעגליכען פעהלער און מכל שכן נאָך אַ יחיד פון אָט דעם קאָלעקטיוו. אין דער אמת'ן אָבער איז כלל נישט נויטיג צו בעווייזען אַז גראָד אָט דער מאַנגעל אין עהרליכער, פניה'לאָזער זעלבסט-קריטיק, וועלכס זאָל וואַכזאַם און זאָרגפעלטיג-רייף נאָכפאָלגען יעדען אָטעם-צוג פון אונזער ליטעראַרישען אָרגאַניזם אויף וויפיעל ער איז אַ נאָרמאַלער און געזונדער — אַז גראָד אָט דאָס איז דער ערשטער זיכערער חסרון אונזערער.

דעם שרייבער פון די צייַלען ווילט זיך אין דעם געגנווערטיגען פאַל אָנווייזען כאָטש אויף אייניגע פרטים, וועלכע פערדינען זיך, לויט זיין מיינונג, שוין צו שטאַרק קריטיש בעהאַנדעלט צו ווערען, ווילענדיג אַזויאַנאָך שאַפען געוויסער מאָסען אַ בעגריפען-בירור אין בעהאַנדעלטע ענינים מיט דעם מיין פון „לא ללמד על עצמו יצא“...

געמיינט איז עס דאָ קודם כל די „אָרט. יוגענד בלעטער“ אַליין, ווי ס'האָבען זיך אין די לעצטע נומערען געדרוקט „אייגענאַרטיגע“ אַרטיקלען פון ח' י. פיינער א. נ. „פוטוריזם“ און „פראָלעט.-קונסט“ אין שייכות מיט דעם לעצטענס ביכעל „צווייאונצוואַנציג“. די סבה: — ווייל מיר הערען עפּעס דאָרט משוגה'דיגע ווילד-פרעמדע ווערטער, וועמענס תוכן און אָבשטאַמונג וועקט נישט ווייניג חשד... און אַנדערש זיך איבער זיי צו פערטראַכטען. — דער תמצית זייערער איז אייגענטליך אַ מין הימן אויסצוזינגען דער דורכ'ן מחבר געקרוינטער מלכה קונסט, וועמענס געהייליגטער אַפּאָסטאָל ער[illegible]וויל עס קענטיג זיין ביי אונז, אויסזוכענדיג דערצו אַנ'אָרטאָר. אָרגאַן דווקא.. איז אָבער די צרה, וואָס די דאָזיגע מלאכה טהוט עס דער מחבר מיט אַזאַ אויסטערליש וועהניג פערשטענדניס און קענטניס פונ'ם באָדען אויף וועלכען ער וויל עס אויפשטעלען די במה פאַר זיין געקרוינטער קונסט — אַז ס'איז ממש א רחמנות. אָט צ. ב. ש. הויבט ער אויף די קונסט אַזוי הימעל-הויך אַז ער געפינט נישט פאַר איהר קיין אַנדערע דעפינירונג אין אָרט. „פראָל. קונסט“ ווי „קדושה“, וועלכע איז ממילא העכער פון יעדע קריטעריע און בעוואָרעניש, — נישט פערשטעהענדיג דערביי אַז אַזאַ מין אַפּאַטעאָזע פאַר זיין „קדושה'דיגער“ קונסט איז מחייב מיט אַנ'אייזערנער קאָנסעקווענץ זיך צו בייגען פאַר דער היידיש-גויאישער טומאה פון פריהעסטען אַלטערטום ביז די נייע צייט, וועלכע איז טאַקי פערהילט אין פערשיעדענע, דורך דעם מחבר'ס פערגעטערטע קונסט-לבושים. ס'איז דאָך קלאָר אַז טאַקי אָט דער לעצטער מיט איהר פערפיהרעריש-לאָקענדען רייץ האָט דאָס יהדות אַזוי בולט אַקעגנגעשטעלט אַ „לא תעשה לך פסל“ וכדומה, צוליעב איהר בעזונדערער מסוכנ'דיגקייט פאַר דער יודענטום-אידעע און ציעל. לויט אונזער מחבר דאַגעגען קומט אויס נישט אַנדערש ווי אַז אין „אָנהויב איז געווען דאָס וואָרט... דאָס ריינע וואָרט... די קונסט“...

בכלל דאַרף מען די עצם פאַראָלע פון „קונסט לשם קונסט“, וועלכער דער מחבר טהוט דאָ מיט אַזאַ געקינצעלטער פּאַטעטישקייט איבערניצעווען, פערשטעהען אַלס רעאַקציע פון מאַנכע קינסטלער נישט אונטערצוואַרפען זיך איינגאַנצען די השפעה פון דער אָדער יענער פעראיינצעלטער קולטור-ריכטונג און אידעאָלאָגיע. דאָס הייסט אָבער נישט אַז די לעצטע זענען בכלל פריי פון יעדען מין אויסערליכע השפעה. ס'אין דוכט זיך היינט גענוג קלאָר דער פאַקט, וועלכען ס'האָבען איבריגענס בולט דערוויזען היפּאָליט טען און אַנדערע, אַז יעדע קונסט-ריכטונג טראָגט אייגענטליך אויף זיך דעם דייטליכען חותם פונ'ם קולטור-מצב פון איהר צייט און אידעאישע סביבה אין וועלכע זי לעבט. דער קינסטלער, אַלס מענש פון זיין צייט און ספערע, געפינט זיך אַלזאָ שטענדיג אונטער דער השפעה פון דער אָדער יענער אידעאישער ריכטונג, וועמענס גייסט ער ברענגט אייגענטליך צום אויסדרוק אין זיין געשאַפען ווערק. און אויב אַ קינסטלער למשל שטעלט אַרויס געגען אַ געוויסער קולטור-ריכטונג די לאָזונג פון „קונסט פאַר קונסט“ הייסט עס אַלזאָ נישט מעהר ווי אַנ'אָבזאָגען זיך פון אַ פולשטענדיגען אָדער טיילווייטען אויפנעמען איהר אויסשליסליכען אייַנצעלנעם איינפלוס-דרוק, זייענדיג אָבער די זעלבע צייט נישט פריי פון אַנדערע, פערשידענע השפעה-פאַקטאָרען, — אַ זאַך וואָס איז בכלל אוממעגליך. ס'איז דעריבער גלייכצייטיג גאַנץ נאַטירליך ווען אַ געוויסע קולטור-שיכט ווינשט זיך אַזעלכע קינסטלער, וועלכע זאָלען זיין פולשטענדיג בעהערשט נאָר פון איהר אידעען-וועלט, ווייל אויב שוין רושם און השפעה טאָ פאַרוואָס נישט איהרע איינגאַנצען: אין אמת'ן זעהען מיר טאַקי אַז קינסטלער וואָס האָבען זיך געלאָזט בעהערשען פון פערשיעדענע געגענגעזעצטע השפעות-דרוקען האָבען ממילא אָט זייער דאָזיגע נשמה-צוריסענקייט אַזוי פלאַסטיש פערקערפערט אין זייערע ווערק. צוליעב דעם למשל איז גאַנץ מעגליך אַז אַ דיכטער פון אָט דעם מין זאָל טיילמאָל אַריינפאַלען אין אַ גרעניצלאָזער התלהבות פאַר דער ג-טליכקייט און איהר זינגען פייערדיגע לויב-לידער, בעת אַ צווייט מאָל ווידער זאָל ער אויסשפייען מיט גאַליגען שוים מיט די געמיינסטע לעסטערונגען כלפי שמיא... גענוג צ. ב. ש. צו דערמאָנען היינען, וועלכער, בעוועגענדיג זיך כסדר צווישען די פאָלוסען פון יודענטום און להבדיל קריסטענטום און אַ קלאַסישער היידענטום, האָט זיך טאַקי אַזוי עלאַסטיש געוואָרפען אין דער שויס פון דער און יענער געגענגעזעצטער גייסט-וועלט און דערפאַר שטעלט זיין שאַפען מיט זיך פאַר מין מאָזאַאיק פון די וואָרימסטע שבחים פאַר'ן יודענטום צוגלייך מיט לויב געזאַנגען פאַר'ן נוצחיות און היידישקייט און אויך זעלטענעם חירוף וגדוף.

אונזער מחבר ה' פיינער בעגרייפט קענטיג נישט דעם דאָזיגען אמת און דערפאַר קלאַמערט ער זיך מיט אַזאַ תמימות'דיגער עקשנות אין דער דאָזיגער מסוכנ'דיגער שיטה, מיינענדיג אַז „קונסט איז פריי פון רעמלעך און אָרנאַמענטיק“, נישט אהנענדיג לגמרי אויף וויפיעל זי קרייצט זיך און ווידערשפרוכט דער יהדות-אידעע, וועלכע פאָדערט אַנ'אַבסאָלוט דורכלויכטען זיך מיט איהרע אמת'ן צוגלייך מיט אַ פולשטענדיגער דיסציפּלינאַרישקייט בנוגע זיי אָהן יעדער אָבווייכונג.

נישט קיין וואונדער אַלזאָ ווען דער מחבר, אויסצייכנענדיג זיך מיט אַזאַ אייגענאַרטיגער אמונה אין דער אַבסאָלוטער הויכקייט פון זיין געקרוינטער קונסט — ווען ער בעווייזט צוליעב דעם צו בעקעמפען אין זיך מיט אַנ'אויסטערלישער לייכטקייט יעדעס געפיהל פון בעשיידענהייט, אַזוי אַז ער פערזוימט נישט אַפילו אין די פאַר-און נאָכווערטער פון זיין אייגען ביכעל לידער, „צווייאונצוואַנציג“ אויסצוזינגען אַליין די העכסטע לויב געזאַנגען דעם דיכטער-בעשעפעניש און זיין ווערק נישט איבערלאָזענדיג דאָס דאָזיגע פאַר דעם קריטיקער און לעזער.

(ענדע אין קומענדען נומער)

*) אויס'ן יסוד פון פרייער דיסקוסיע